

FUNKCIA INFORMAČNO-KOMUNIKAČNEJ TECHNIKY V SYSTÉME KVALITY VÝUČBY

BLAŠKO Michal, SR

Resumé

Príspevok sa zaoberá vplyvom využívania prostriedkov IKT a ich významom pre riadenie kvality výučby. Prináša výsledky prieskumov, v ktorých učitelia posudzovali dôležitosť indikátorov v oblastiach kvality výučby, včítane indikátora o využívaní informačno-komunikačnej techniky vo výučbe.

Kľúčové slová: využívanie informačno-komunikačnej techniky, profesionalita učiteľa, systém kvality výučby, oblasti a indikátory kvality výučby,

THE FUNKTION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY IN THE QUALITY OF TEACHING SYSTEM

Abstract

Report is concerned with influence of using of ICT means and their importance for quality of teaching management. It brings results of surveys in which teachers have reviewed the importance of indicators in areas of quality of teaching, including the indicator of using of ICT in teaching.

Key words: using information and communication technology, teacher's professionalism, quality of teaching system, areas and indicators of quality of teaching,

1 Úvod

Svet sa zmenil (množstvo nových technických vynálezov a moderných technológií, zahlcovanie informáciami), ale škola sa až tak nezmenila. Z hľadiska získavania informácií je súčasná škola pre žiakov nudná. Mnohí učitelia sa stále držia hlavne učebníc, boja sa počítačov a internetu. Bez počítačov sú pre žiakov väčšinou málo zaujímaví. Žiaci síce pracujú s počítačom väčšinou lepšie ako ich učitelia, ale málo ho využívajú pre svoje vzdelávanie. Vytvorené podmienky pre prácu učiteľa v škole ho nenabádajú k zlepšovaniu svojho stavu.

Nie je to len individuálna neschopnosť učiteľa riadiť výučbu, ktorá vplýva na situácie v triede, ktoré vedú k nedisciplinovanosti žiakov a nezáujmu učiť sa. Spoločným menovateľom problémov nášho školstva na všetkých stupňoch škôl je neúcta k vzdelávaniu. Transformácia našej ekonomiky do trhového systému, celospoločenská klíma korupcie a klientelizmu porevolučnej doby uplynulých dvoch desaťročí, ekonomizmus vnášaný školskými úradníkmi do škôl, nízky spoločenský status učiteľa, materiálne a finančné (ne)zabezpečenie výučby, vplývalo a vplýva na prácu učiteľa v škole. Možno k tomu pridať aj aroganciu niektorých rodičov ku škole, ich pocit slobody bez zodpovednosti, že si môžu všetko dovoliť, prejavy primitivizmu k hodnotám vzdelania. Nezanedbateľne na školskú prácu vplývajú médiá, zvlášť komercializmus súkromných televízií s propagáciou posunutých hodnôt, bezduchosti zábavy, politického cynizmu, ale aj brutality, násilia a kriminality.

Na našich školách dnes prevažuje (a ešte z rôznych príčin nejaký čas prežívať bude) tradičné, transmisívne poňatie výučby, s nežiaducou prevahou výkladovo-ilustratívnej poznávacej metódy. Preceňuje sa výklad učiteľa – teda odovzdávanie, prenos, transmisia poznatkov. Žiak je zatlačený do pasivity, skôr počúva, mal by si zapisovať, pozorovať, ukladať si poznatky do pamäte, neskoršie ich reprodukovat'. Býva úspešný v škole hlavne preto, že vie presne povedať to, čo chce od neho učiteľ počuť.

2 Úloha informačno-komunikačných prostriedkov

Informačno-komunikačné prostriedky sa stávajú neoddeliteľnou súčasťou vzdelávania, kvalita a efektívnosť ich využívania pri rozvoji osobnosti žiaka vo výučbe je neodškriepiteľná.

Akú úlohu zohrávajú informačno-komunikačné prostriedky v súčasnej výučbe ? Zameranie výučby len na odovzdávanie informácií, len na rozvoj kognitívnej stránky osobnosti, predovšetkým na vedomosti, nemôže byť podstatou budúceho, ale ani súčasného učiteľstva. Tento jednoduchý, dnes už primitívny vedomostný encyklopedizmus postupne zahynie, bude nahradený modernými informačno-komunikačnými technológiami, internetom, počítačmi. Udržujú ho zatiaľ učitelia na všetkých stupňoch škôl, vyučujúci v nižších formách výučby – len výkladovo-ilustratívne prednášky, odovzdávanie hotových informácií, ale aj časté reproduktívne napodobovanie činností. Takto sa vzdelávaním zabíja tvorivosť mladých ľudí, ktorá spolu s autenticitou osobnosti, jej mnohostrannosťou a harmóniou, slobodou a zodpovednosťou má poľudštiť, humanizovať osobnosť človeka.

Úlohou informačno-komunikačnej techniky vo výučbe je uvoľniť učiteľa pre činnosti so žiakmi, ktorými sa budú naplňovať princípy tvorivo-humanistickej výučby, na vrchole ktorej je tvorivosť. Odstrániť netvorivú, či neefektívnu komunikáciu medzi učiteľom a žiakom v prospech času pre tvorivú aktivitu. Tvorivosť, ktorá s gramotnosťami čítania, písania, počítania a počítačovej gramotnosti je základom pre rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov.

Informačno-komunikačná technika v rukách novo vzdelaného učiteľa je významným prostriedkom pri prekonávaní problémov v súčasnej výučbe, pri implementácii manažérstva kvality do systému tvorivo-humanistickej výučby. Podobne ako elektronické vzdelávanie v systéme celoživotného vzdelávania, tak v koncepcii výučby s riešením problémov sa kombinácia počítačových prezentácií a heuristických diskusií zaradila medzi najefektívnejšie stratégie vzdelávania.

3 Systém kvality výučby

Kvalita výučby je optimálny priebeh procesu vyučovania učiteľa a učenia sa žiakov na splnenie požiadaviek zúčastnených partnerov, ktoré sú objektívne hodnotené. V prvom rade je to prebúdanie a napĺňanie potrieb, túžob a priání, očakávaní žiakov, ich spokojnosť.

Pre kvalitu výučby sú najdôležitejšie požiadavky, princípy, akými sú (Turek, 2009, s. 107) orientácia na spokojnosť zákazníkov (najmä dosiahnutie spokojnosti žiakov), orientácia na proces výučby (čo si vyžaduje systematické a pravidelné vzdelávanie učiteľov), neustále zlepšovanie výučby (realizácia akčného výskumu vo výučbe), vytvorenie priaznivej klímy výučby (čo znamená uplatňovať nielen odbornú, ale rovnako aj etickú a personálnu dimenziu profesionality učiteľa v koncepcii tvorivo-humanistickej výučby).

Boli stanovené hlavné oblasti, na ktoré sa zameriava kvalita výučby (Blaško, 2010):

- (1) Profesionalita učiteľa.
- (2) Pracovné podmienky pre učiteľa.
- (3) Plánovanie programu výučby.
- (4) Priebeh výučby.
- (5) Sociálna klíma výučby.
- (6) Výsledky výučby.

Uvedené oblasti kvality výučby sú kritériom pre rozvíjanie kľúčových kompetencií žiaka, ako zvnútorneného súboru nadobudnutých vedomostí, zručností, schopností, postojov a hodnôt, dôležitých pre rozvoj osobnosti človeka, pre jeho aktívne zapojenie sa do spoločnosti, uplatnenie v zamestnaní a pre celoživotné vzdelávanie.

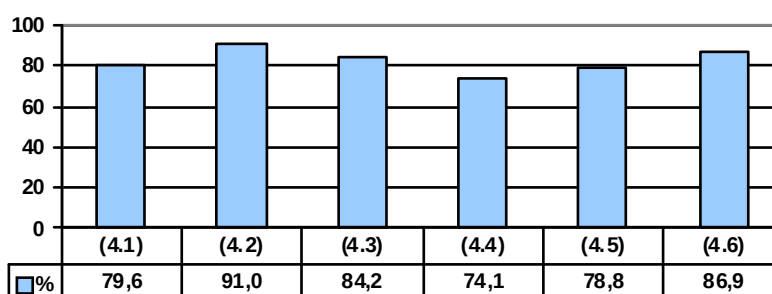
Ide o kompetencie komunikačné, matematicko-vedné, informačné, na riešenie problémov, učebné, personálne a sociálne, pracovné a podnikateľské, občianske a kultúrne.

Informačné kompetencie možno charakterizovať ako pripravenosť k využívaniu informačno-komunikačných technológií a k narábaniu s informáciami. Mať informačné kompetencie znamená využívať počítač a jeho príslušenstvo na získavanie, posudzovanie, ukladanie, tvorbu, prezentáciu a výmenu informácií a na komunikáciu, tiež účasť v spolupracujúcich sieťach prostredníctvom internetu. Kompetencie v oblasti digitálnych technológií a informácií zahŕňajú v sebe sebaisté a kritické používanie technológií informačnej spoločnosti pri práci, vo voľnom čase a na komunikáciu. Jednotlivec by mal byť pripravený pracovať s osobným počítačom, ale aj s ďalšími prostriedkami informačno-komunikačných technológií, využívať adekvátne zdroje informácií a efektívne pracovať s informáciami.

4 Posúdenie dôležitosti indikátorov kvality

Ako vnímajú, posudzujú učitelia stredných a základných škôl dôležitosť využívania informačno-komunikačnej techniky v systéme kvality výučby ?

Dôležitosť jednotlivých oblastí kvality výučby a v nich určených indikátorov sme nechali posúdiť pomocou dotazníka učiteľom stredných a základných škôl. Prieskumy boli vykonané v období od septembra 2009 do marca 2010 a zúčastnilo sa na nich päť skupín učiteľov zo základných, stredných odborných škôl a gymnázií, v celkovom počte 197 učiteľov.

Obr. 1: Histogram nameraných percentuálnych hodnôt indikátorov kvality.

V oblasti kvality výučby (4) Priebeh výučby (82,4 %) – boli posudzované indikátory:

- (4.1) Štruktúra a druhy didaktických aktivít (79,6 %)
- (4.2) Prepojenie obsahu výučby so životnou praxou (91,0 %)
- (4.3) Optimálne využitie didaktických metód a foriem (84,2 %)

- (4.4) Využitie informačno-komunikačnej techniky (74,1 %)
- (4.5) Monitorovanie a hodnotenie výučby učiteľom (78,8 %)
- (4.6) Sebareflexia žiaka a učiteľa vo výučbe (86,9 %)

Percentá v zátvorkách udávajú, akú dôležitosť prikladajú učitelia danej oblasti kvality výučby, resp. jej indikátorom. Grafické znázornenie nameraných výsledkov je na obr. 1.

Každému z indikátorov sú priradené charakteristiky (operacionalizované požiadavky, znaky, aktivity) vedúce k jeho dosiahnutiu. Pre (4.4) Využitie informačno-komunikačnej techniky sú to charakteristiky indikátora:

- účelné využívanie počítača, internetu vo výučbe,
- využívanie interaktívnej digitálnej tabule,
- používanie počítačových prezentácií (PowerPoint a pod.)
- účelné využívanie farebných televízorov, dataprojektora, kamery, digitálneho fotoaparátu, apod.

V oblasti (4) Priebeh výučby, využitíu informačno-komunikačnej techniky (4.4) je z hľadiska učiteľov prisudzovaná najmenšia pozornosť (74,1 %). Aj keď uvedená percentuálna dôležitosť nie je nízka, predsa len vzhľadom k ostatným indikátorom učitelia ešte neprikladajú takú dôležitosť využívaniu IKT vo výučbe. Posilnenie funkcie IKT v systéme kvality výučby môže práve napomôcť pri riešení súčasných problémov výučby, aj pri smerovaní vzdelávania k informačnej spoločnosti.

5 Záver

Prekonávanie problémov v súčasnej výučbe je spojené aj s využívaním informačno-komunikačných prostriedkov. Či je to už pri zabezpečovaní personálnych a materiálnych podmienok učiteľstva, alebo pri motivácii učiteľa pre komplexné rozvíjanie jeho kompetencií, pre zvyšovanie jeho profesionality, či pri uplatňovaní profesionálnej zodpovednosti učiteľa v manažérstve kvality tvorivo-humanistickej výučby. Aj keď moderné informačné technológie značne zefektívňujú výučbu, najdôležitejšiu úlohu vo zvyšovaní kvality výučby má stále učiteľ.

**Učiteľ, ktorého by nahradila didaktická technika,
si ani nič iného nezaslúži.**

6 Literatúra

1. BLAŠKO, M. *Úvod do modernej didaktiky II. (Manažérstvo kvality v škole)* [online]. 2. rev. vyd. 2010. Dostupné na internete: <<http://web.tuke.sk/kip/main.php?om=1300&res=low&menu=1310>>.
2. TUREK, I. *Kvalita vzdelávania*. 1. vyd. Bratislava : Iura Edition, 2009. 232 s. ISBN 978-80-8078-243-6.

Lektoroval: Prof. Ing. PhDr. Ivan Turek, CSc., Prešov

Kontaktná adresa:

Michal Blaško, RNDr. PhD.
Katedra inžinierskej pedagogiky, Technická univerzita, B. Němcovej 32,
042 00 Košice, Slovenská republika, tel. 00421 55 602 2615,
e-mail michal.blasko@tuke.sk